

PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava

SLOVENSKE NÁRODNÉ MUZEUM SPIŠSKÉ MUZEUM LEVOČA	
Dátum:	17.07.2014
Číslo spisu:	SNM-OML/32/2014
Prílohy/listy:	Vybavuje: [redacted]

Krajský pamiatkový úrad Košice
Hlavná č. 25
040 01 Košice

Váš list číslo/zo dňa

KPUKE-2014/10724-3/35839/DU
zo dňa 5. júna 2014

Naše číslo

PUSR-2014/11907-4/44901

Vybavuje/linka

Mgr. Feník

Bratislava

11. 7. 2014

Vec: Žehra – „NKP Spišský hrad – dolné nádvorie, realizácia geologických sond“, NKP Spišský hrad č. 830/1 – 43 ÚZPF – rok výskumu 2010
– stanovisko k výsledkom archeologického výskumu

Dňa 12. júna 2014 bola Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky doručená od Krajského pamiatkového úradu Košice žiadosť o vydanie stanoviska k výskumnej dokumentácii „NKP Spišský hrad – dolné nádvorie, realizácia geologických sond“, NKP Spišský hrad č. 830/1 – 43 ÚZPF, ktorej autorom je Mgr. Martin Stejskal.

Pamiatkový úrad SR na základe § 39 ods. 10 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len pamiatkový zákon) a § 1, § 7 a § 10 vyhlášky MK SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len vyhláška) vydáva toto

stanovisko

k výsledkom predloženého archeologického výskumu.

Archeologický výskum s názvom „NKP Spišský hrad – dolné nádvorie, realizácia geologických sond“, NKP Spišský hrad č. 830/1 – 43 ÚZPF realizovala Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum v Bratislave v rámci projektu „NKP Spišský hrad – dolné nádvorie, realizácia geologických sond (projekt „Monitoring stavebno – technického stavu muriva opevnenia Spišského hradu“, MK – 1494/2010/1.3)“ (správca NKP: Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, sídlo: Námestie Majstra Pavla č. 40, 054 01 Levoča). Výskum bol uskutočnený na základe rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu Košice č. KE-10/1097-02/4637/KA zo dňa 4. 8. 2010. Archeologický výskum bol realizovaný v čase od 10. 8. 2010 do 26. 11. 2010 a jeho realizátormi boli PhDr. Juraj Bartík, PhD. (vedúci výskumu) a Mgr. Martin Stejskal (spoluriešiteľ výskumu a autor predloženej výskumnej dokumentácie).

Výskumnú dokumentáciu archeologického výskumu tvorí 44 očíslovaných strán textovej časti a prílohy: administratívna agenda výskumu (8 strán), mapy (2 strany), denník výskumu (20 strán), nálezové listy (19 nálezových listov), fotografická dokumentácia (29 strán), plány a kresbová dokumentácia výskumu (27 strán), fotografická dokumentácia vybraných nálezov (17 strán), prírastkový katalóg (42 strán) a CEANS-karta (4 strany). Elektronická verzia na priloženom CD-R nosiči obsahuje výskumnú dokumentáciu vo formátoch .jpg., .pdf. a .xls..

Pamiatkový archeologický výskum bol uskutočnený v zmysle rozhodnutia vydaného príslušným krajským pamiatkovým úradom formou sondáže (realizovaná ručným výkopom) na miestach geologickej sondáže, na miestach viditeľných a predpokladaných cezúr a zlomov v línii múru a na predpokladaných miestach napojenia a porušenia valov v rozsahu sond č. I/2010 až VII/2010. V rámci týchto sond bol zaznamenaný ojedinelý hrobový nález (hrob č. 1/2010) a dve kolové jamy (označené ako k. j. 1/2010 a 2/2010). Výkopovým prácam predchádzal aj geofyzikálny prieskum

(realizovaný RNDr. Vojtechom Gajdošom, CSc. a RNDr. Kamilom Rozimantom, PhD. z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave). V súvislosti s predmetnými archeologicky skúmanými plochami bol pritom podstatný profil č. 2 vedený v dĺžke cca. 165 m pozdĺž vnútornej strany južného obvodového opevnenia a zachytávajúci aj polohy sond č. I – III/2010, VI/2010 a VII/2010.

Citujúc autora predloženej výskumnej dokumentácie, sa počas sondážneho výskumu na dolnom nádvorí Spišského hradu získala rozsiahla kolekcia nálezového materiálu, pričom počtom v nej neprevládajú pamiatky viažuce sa k existencii samotného hradu, ale k obdobiam, ktoré stredovekému osídleniu predchádzali. „Gro“ tejto skupiny možno priradiť dvom časovým úsekom – osídleniu v neskoršej dobe kamennej (badenská kultúra) a v dobe laténskej a rímskej (púchovská kultúra). Väčšina z nich sa však vyskytovala v sekundárnej polohe, v mladších vrstvách, vrátane recentných.

So zástavbou včasnodejinného opevneného areálu pravdepodobne súvisel aj nález už spomínaných dvoch kolových jám (zistených v sondách č. IV/2010 a V/2010 realizovaných v severnom úseku opevnenia dolného nádvorja) zahĺbených do podlažia. Rovnako početné nálezy železnej trosky v každej z realizovaných sond dokladajú intenzívne spracovanie železa, žiaľ bez doposiaľ na lokalite doložených výrobných objektov. V kontraste s tým je však úplná absencia železných predmetov vo vrstvách patriacich púchovskej kultúre.

Archeologickým výskumom získaný stredoveký archeologický nálezový materiál možno zaradiť do dvoch horizontov – vrcholnostredovekého (13.-14. stor.) a neskorostredovekého (15. stor.)

Aktuálna sondáž stopy architektonicko – historickým výskumom M. Jankovskej z roku 2008 predpokladaných starších foriem fortifikácie nezaznamenala. Pri sondáži sa podarilo ozrejmiť aj podobu a celkové rozmery výpadovej bránky neďaleko severnej veže. Priebeh bol situovaný zároveň so stredovekou niveletou priľahlej časti nádvorja. Pokračujúce základové murivo pod bránkou tak kvázi tvorilo aj jej dlažbu (v súčasnosti už zväčša zničenú výstavbou drenáže). Prekvapujúcim zistením bola pôvodná výška otvoru, ktorá po odstránení násypov dosiahla 290 cm.

Povyše južnej veže bol zasa preskúmaný pôvodný priepust v hradbovom múre. S najväčšou pravdepodobnosťou odvádzal povrchovú zrážkovú vodu a zabráňoval jej zhromažďovaniu pri základoch veže. Pravdepodobne po jej zániku v 16. storočí bol odtokový otvor zo strany nádvorja zamurovaný.

Sondáž priniesla doklady aj o podobe pôvodných maltových spojív, ktoré sú v nadzemných úrovniach opevnenia dnes už nečitateľné, resp. prekryté novým vyškárovaním. V skúmaných úsekoch sa zistila prevaha žltohnedo sfarbených mált, niekde so zrnkami vápna, spravidla však bez ďalších viditeľných zložiek. Lokálne bolo doložené aj použitie sivej malty, podobne aj prímies drobných kamienkov, či kúsočkov vypálenej hliny. V blízkosti hradieb sa pravidelne objavovala malta koncentrujúca sa v pôvodnej úrovni terénu a súvisiaca akiste so stavebnými prácami. Maltové vrstvy pri päte muriva sa zistili aj pri výskume južnej veže v roku 1970. Počas výskumu bol odobratý početnejší súbor vzoriek maltových spojív z rôznych polôh, ktorý môže do budúcnosti poslúžiť na eventúrne analýzy a komparáciu.

S postupnou stratou primárnej vojenskej funkcie nádvorja a útlmom výraznejších aktivít v jeho areáli súvisí pokles pamiatok zo 16.-18. storočia oproti nálezom zo stredoveku. (v polovici 17. storočia sa táto časť hradu opisuje ako divo rastúca záhrada, pričom sa tu nachádzalo aj niekoľko hospodárskych objektov). Nie je vylúčené, že časť nádvorja slúžila ako cintorín, prípadne aspoň ako miesto príležitostného pochovávaní. Hrob preskúmaný v sonde I/2010 spadá práve do uvedeného obdobia. Novoveké datovanie naznačuje aj veľmi plytké zahĺbenie hrobu voči stredovekej úrovni terénu. V sonde IV/2010 na severnej strane nádvorja boli zaznamenané zemné úpravy súvisiace s výstavbou príľahlého rozsiahleho hospodárskeho traktu vybudovaného v období renesancie pozdĺž opevnenia. Pôvodný svahovitý terén bol splanťovaný vyrovnávacím násypom.

Hnuteľné archeologické nálezy reprezentovali početný keramický materiál (fragmenty nádob, kachlíc, fajky či tehlovej dlažky), mazanica, osteologický materiál (ľudské i zvieracie kosti), kovový materiál (železné predmety, železná troska, medený či bronzový pliešok, olovený zliatok, mosadzná ozdoba), zuholnatené drevo, fragmenty malty, kamenný brúsik, obsidiánový, pazúrikový i radiolaritový úštep a pod. Cenný datovací materiál predstavuje 10 stredovekých denárov zo 40-tych až 60-tych rokov 15. storočia (razby Vladislava I., Ladislava V., ale aj Mateja Korvína) či strieborný denár z novoveku cisára Ferdinanda II. z roku 1636.

V predloženej výskumnej dokumentácii boli zistené nedostatky, ktoré je potrebné odstrániť a doplniť podľa § 10 vyhlášky:

- a) základné údaje o archeologickom nálezisku,
- *bez pripomienok;*
- b) údaje o zadaní, metóde, spracovaní a organizácii výskumu,
- *bez pripomienok;*
- c) topografický, geologický a pedologický opis archeologického náleziska,
- *bez pripomienok;*
- d) históriu a poznatky z predchádzajúcich výskumov archeologického náleziska,
- *bez pripomienok;*
- e) výškopisné a polohopisné zameranie plochy archeologického výskumu v normovanom systéme, lokalizáciu archeologického náleziska na aktuálnej katastrálnej mape a výseku mapy v mierke 1 : 10 000,
- *potrebné doplniť zoznam súradníc geodetického zamerania;*
- f) opis výskumných prác, nálezových kontextov a vybraných nálezov a preskúmaných objektov v denníku archeologického výskumu a v nálezových listoch alebo v odbornom denníku,
- *je potrebné doplniť aj kópiu originálu v teréne rukou písaného denníka výskumu. Ak bol tento vedený v teréne priamo v elektronickej podobe, je potrebné túto skutočnosť do budúcnosti uviesť vo výskumnej dokumentácii. V nálezových listoch absentujú údaje o absolútnych výškach, potrebné doplniť;*
- g) fotografickú dokumentáciu a kresbovú dokumentáciu archeologického náleziska v priebehu výskumu, najmä jeho plány, kresby a profily, z ktorých musia byť zrejmé a nezameniteľné priestorové súvislosti a archeologické situácie skúmaného územia,
- *je potrebné doplniť kópie originálov kresbovej dokumentácie, nielen ich interpretáciu v elektronickej podobe. Na fotografiách chýba „severka“, do budúcnosti sa tomuto nedostatku treba vyvarovať alebo je vhodné zaniest' do plánu výskumu smerové šípky (odkiaľ fotené) jednotlivých záberov. Takisto sa do budúcnosti treba vyvarovať, aj keď zjavne išlo o snahu prispôsobiť sa grafickej úprave predloženej výskumnej dokumentácie, nedodržaniu predpísaných minimálnych rozmerov niektorých fotografií (6cm x 9cm v zmysle § 1 ods. 3 vyhlášky);*
- h) fotografickú dokumentáciu a grafickú dokumentáciu vybraných hnutelných archeologických nálezov,
- *bez pripomienok;*
- i) inventarizačný súpis všetkých hnutelných archeologických nálezov vo forme prírastkového katalógu obsahujúci stručný odborný opis nálezov,
- *bez pripomienok;*
- j) odborné posudky, primerané podľa potreby povahe nálezov,
- *bez pripomienok;*
- k) údaje o použitých podkladoch, prameňoch a literatúre,
- *bez pripomienok;*
- l) opis priebehu a fotografickú dokumentáciu alebo grafickú dokumentáciu základného konzervovania a reštaurovania nálezov, použité prípravky a metódy,
- *bez pripomienok;*

- m) administratívnu agendu výskumu, najmä rozhodnutie, záväzné stanovisko alebo stanovisko krajského pamiatkového úradu, zápisnice z komisií a obhliadok, oznámenie o začatí výskumu a oznámenie o skončení výskumu,
- bez pripomienok;
- n) zoznam fotografickej a kresbovej dokumentácie,
- bez pripomienok;
- o) vyhodnotenie výsledkov výskumu v písomnej a grafickej podobe,
- bez pripomienok;
- p) návrh režimu ochrany a nožnej prezentácie archeologického náleziska
- bez pripomienok.

Záver:

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky predloženú výskumnú dokumentáciu archeologického výskumu s názvom *Stejskal, M.: „NKP Spišský hrad – dolné nádvorie, realizácia geologických sond“*, parc. č. 476, k. ú. Žehra, obec Žehra, okres Spišská Nová Ves, Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum v Bratislave, NKP Spišský hrad č. 830/1 – 43 ÚZPF, rok výskumu 2010 **žiada doplniť. Po doplnení podľa vyššie uvedených pripomienok je potrebné výskumnú dokumentáciu predložiť Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky na opätovné posúdenie.** Odporúčaná lehota predloženia výskumnej dokumentácie Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky na opätovné posúdenie je 30 dní odo dňa doručenia stanoviska oprávnenej osobe podľa § 35a ods. 1 a §36 ods. 4 pamiatkového zákona.

Vydanie stanoviska Pamiatkového úradu Slovenskej republiky nenahrádza záväzné stanovisko krajského pamiatkového úradu podľa § 32 ods. 10 pamiatkového zákona.

S pozdravom

Pamiatkový
Slovenskej rep
Cesta na Červený
814 06 Bratis

PhDr. Katarína
generálna riad

Príloha: výskumná dokumentácia a CD-R nosič

Na vedomie:

1. SNM - Archeologické múzeum, Žižkova 12, P.O.Box 13, 810 06 Bratislava
2. ✓ SNM – Spišské múzeum v Levoči, Námestie Majstra Pavla č. 40, 054 01 Levoča
3. Pamiatkový úrad SR, na založenie do spisu